

Wyrok z dnia 13 maja 2010 r.

III ZS 8/10

Wspólny wniosek notariusza i aplikanta o wyznaczenie notariusza jako patrona aplikanta nie rodzi bezwzględnego obowiązku jego uwzględnienia przez radę izby notarialnej. Rada nie może jednak uchylić się od merytorycznego rozpoznania tego wniosku (art. 73 ustawy z dnia 14 lutego 1991 r. - Prawo o notariacie, jednolity tekst: Dz.U. z 2008 r. Nr 189, poz. 1158 ze zm. w związku z § 1 ust. 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 grudnia 2005 r. w sprawie organizacji aplikacji notarialnej, Dz.U. Nr 258, poz. 2169 ze zm.).

Przewodniczący SSN Kazimierz Jaśkowski (sprawozdawca), Sędziowie SN: Jerzy Kwaśniewski, Andrzej Wróbel.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 13 maja 2010 r. sprawy ze skarg Ministra Sprawiedliwości na uchwały Rady Izby Notarialnej w P. z dnia 16 grudnia 2009 r., - [...] w sprawie wyznaczenia patronem notariusza Henryka W. dla aplikanta notarialnego Anny N. w związku ze zgodnym wnioskiem zainteresowanych, - [...] w sprawie wyznaczenia patronem notariusza Krzysztofa D. dla aplikanta notarialnego Natalii W. w związku ze zgodnym wnioskiem zainteresowanych; - [...] w sprawie wyznaczenia patronem notariusza Jacka T. dla aplikanta notarialnego Joanny N. w związku ze zgodnym wnioskiem zainteresowanych; - [...] w sprawie wyznaczenia patronem notariusza Edyty S. dla aplikanta notarialnego Joanny S.-G. w związku ze zgodnym wnioskiem zainteresowanych; - [...] w sprawie wyznaczenia patronem notariusza Karoliny W.-K. dla aplikanta notarialnego Magdaleny H. w związku ze zgodnym wnioskiem zainteresowanych

u c h y l i ł zaskarżone uchwały i sprawy przekazał Radzie Izby Notarialnej w P. do ponownego rozpoznania.

U z a s a d n i e

Działając na podstawie art. 47 ustawy z dnia 14 lutego 1991 r. - Prawo o notariacie (jednolity tekst: Dz.U. z 2008 r. Nr 189, poz. 1158 ze zm.) Minister Sprawiedliwości wniósł o uchylenie, jako sprzecznych z prawem, pięciu uchwał Rady Izby Notarialnej w Poznaniu z dnia 16 grudnia 2009 r. dotyczących wyznaczenia notariuszy na patronów aplikantów notarialnych zgodnie z wnioskiem zainteresowanych. W tych uchwałach Rada postanowiła nie wyznaczać patronem: notariusza Henryka W. dla Anny N. [...]; notariusza Krzysztofa D. dla Natalii W. [...]; notariusza Edyty S. dla Joanny S.-G. [...]; notariusza Jacka T. dla Joanny N. [...] oraz notariusza Karoliny W.-K. dla Magdaleny H. [...].

Zaskarżonym uchwałom Minister zarzucił naruszenie: art. 72 § 1 Prawa o notariacie przez uniemożliwienie wymienionym aplikantom faktycznego rozpoczęcia aplikacji; art. 73 tego Prawa przez podjęcie uchwał stosujących w sprzeczności z nałożonymi na rady izb notarialnych obowiązkami w zakresie organizowania i prowadzenia aplikacji notarialnej oraz § 1 ust. 2 i 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 grudnia 2005 r. w sprawie organizacji aplikacji notarialnej (Dz.U. Nr 258, poz. 2169 ze zm., dalej jako: rozporządzenie) przez niedopuszczenie do odbywania aplikacji w sposób zdefiniowany tymi przepisami oraz przez dowolne przyjęcie stanowiska, że nie ma możliwości zweryfikowania kwalifikacji i umiejętności dydaktycznych notariuszy, którzy mieli być wyznaczeni jako patroni aplikantów.

W odpowiedziach na skargi Rada Izby Notarialnej w P. wniosła o ich oddalenie, zasądzenie kosztów postępowania i przeprowadzenia dowodów z dokumentów w postaci listy członków Izby oraz przykładowych uchwał Rady wyznaczających patronów dla aplikantów. Jej zdaniem podstawą odbywania aplikacji pozaetatowej (to jest aplikacji, w której notariusza nie łączy z aplikantem stosunek pracy) jest umowa o szkolenie zawarta przez notariusza z aplikantem. Tego rodzaju umowę zawiera się w dwóch przypadkach. Pierwszy zachodzi wówczas, gdy aplikant jest zatrudniony przez radę izby notarialnej, drugi - gdy w ogóle nie jest zatrudniony. Zdaniem Rady w obu przypadkach mamy do czynienia z aplikacją pozaetatową, do której stosuje się § 1 ust. 3 rozporządzenia nakazujący radzie ocenę kwalifikacji notariusza przed wyznaczeniem go na patrona. Zgodnie z tym przepisem powinien on wyróżniać się wysokimi kwalifikacjami i umiejętnościami dydaktycznymi. Podniesiono w odpowiedziach na skargi, że Rada nie miała możliwości zweryfikowania kwalifikacji proponowanych patronów. Sprawdzenie tych kwalifikacji może nastąpić jedynie przez przeprowadzenie wizytacji kancelarii na podstawie art. 44 § 2 Prawa o notariacie. Minister

Sprawiedliwości twierdzi natomiast, że Rada powinna podjąć właściwe czynności sprawdzające, nie wskazuje jednakże podstaw prawnych takiego działania. Nie jest uzasadnione twierdzenie Ministra, że o wysokich kwalifikacjach proponowanych patronów świadczą ich wnioski złożone wspólnie z aplikantami. Ocena ta należy bowiem nie do nich, lecz do Rady. Wbrew twierdzeniom Ministra Sprawiedliwości, z Prawa o notariacie nie wynika obowiązek corocznego uruchamiania procedury zmierzającej do stwierdzenia, czy notariusze ubiegający się o objęcie aplikanta patronatem, mają do tego dostateczne kwalifikacje. Zdaniem Rady to z wizytacji przeprowadzonych w cyklu co najmniej trzyletnim powinno wynikać, czy notariusz ma odpowiednie kwalifikacje, a nie należy - jak twierdzi Minister - specjalnie w tym celu przeprowadzać odrębnych wizytacji. Izba Notarialna w P. liczy 172 notariuszy, z których 138 posiada co najmniej trzyletni staż notarialny i spośród nich Rada wyznaczała patronów, czego dowodem są załączone uchwały.

Rada podniosła, że nie jest argumentem za uchyleniem uchwał będących przedmiotem niniejszej sprawy wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 marca 2010 r., III ZS 7/09, uchylający uchwałę Rady Izby Notarialnej w P. z dnia 16 września 2009 r. [...] w sprawie egzaminu wstępnego na aplikację notarialną i kandydatów, którzy uzyskali pozytywną ocenę na tym egzaminie. Stanowiska Ministra Sprawiedliwości w tamtej sprawie oraz w sprawach obecnie rozpoznawanych są ze sobą sprzeczne. W sprawie III ZS 7/09 Minister argumentował, że Rada może narzucić notariuszowi obowiązek wykonywania funkcji patrona, a w sprawach niniejszych uważa, iż jedynym elementem koniecznym i przesądzającym dla powstania patronatu jest zgodna wola aplikanta i notariusza, zaś rola Rady sprowadzać się ma do zatwierdzenia i rejestracji umowy. Zdaniem Rady dla skutecznego wykonywania patronatu konieczne są dwa elementy, to jest zgoda notariusza na przyjęcie funkcji patrona (w wyniku przyjęcia prośby aplikanta) oraz pozytywna weryfikacja kwalifikacji notariusza przez Radę w oparciu o dotychczas zebrane o nim informacje.

Podniesiono także w odpowiedziach na skargi, że uchwałami z dnia 6 stycznia 2010 r. Rada wyznaczyła dla dwóch aplikantek (Joanny N. i Magdaleny H.) jako patronów innych notariuszy niż wnioskodawcy oraz że dwie aplikantki (Joanna S.-G. i Natalia W.) zawarły umowy o pracę z tymi samymi notariuszami, których dotyczyły wnioski o wyznaczenie ich jako patronów.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Skargi są uzasadnione. Na podstawie art. 219 k.p.c. Sąd Najwyższy połączył je do wspólnego rozpoznania i rozstrzygnięcia.

W sprawie występuje kilka wątków, jednakże nie wszystkie wymagają rozważenia dla jej rozstrzygnięcia. W szczególności dotyczy to wymogu zgody notariusza na objęcie aplikanta patronatem. Kwestia możliwości jednostronnego nałożenia przez radę izby notarialnej na notariusza obowiązku sprawowania patronatu nie występuje w żadnej z rozpatrywanych skarg Ministra Sprawiedliwości, gdyż wszystkie zaskarżone uchwały dotyczyły sytuacji, w których notariusz (wspólnie z aplikantem) złożył wniosek o wyznaczenie go jako patrona.

Sąd Najwyższy podziela pogląd Rady Izby Notarialnej w P., że złożenie wniosku przez notariusza i aplikanta o objęcie patronatem nie stwarza bezwzględного obowiązku Rady jego uwzględnienia. Rada ma prawo i obowiązek oceny, czy notariusz spełnia wymagania przewidziane w § 1 ust. 3 rozporządzenia w sprawie organizacji aplikacji notarialnej, a więc czy „wyróżnia się wysokimi kwalifikacjami i umiejętnościami dydaktycznymi”. Nie można natomiast zgodzić się z poglądem Rady, że jedyną formą oceny notariusza jest wizytacja jego kancelarii i że Rada nie ma obowiązku przeprowadzenia tej wizytacji specjalnie w celu oceny notariusza mającego zostać patronem aplikanta, jeżeli nie jest w stanie dokonać tej oceny na podstawie innych posiadanych informacji o notariuszu. Temu stanowisku przeczą przepisy Prawa o notariacie oraz rozporządzenia. Przepis art. 73 zobowiązuje radę izby notarialnej do zorganizowania i prowadzenia aplikacji notarialnej, która polega - zgodnie z art. 72 § 1 - na zaznajomieniu się aplikanta z całokształtem pracy notariusza. Koniecznym elementem tej edukacji jest praktyczne zdobywanie wymaganych umiejętności pod kierunkiem notariusza (patrona).

Rada izby notarialnej nie może uchylić się od obowiązku merytorycznej oceny zasadności wniosku notariusza o wyznaczenie go patronem aplikanta, tym bardziej w sytuacji, gdy wnosi o to również aplikant. Jest to ustawowy obowiązek rady o charakterze publicznym, a sposób jego wykonywania został pozostawiony radzie, w granicach wyznaczonych prawem i jego celem. Jeżeli rada izby notarialnej uważa, że notariusz proponowany jako patron aplikanta nie spełnia wymagań przewidywanych prawem, to powinna wyznaczyć jako patrona innego notariusza. Sąd Najwyższy w pełni podziela pogląd wyrażony w wyroku tego Sądu z dnia 17 marca 2010 r.. III ZS 7/09, według którego wyznaczenie patrona dla aplikanta jest obowiązkiem rady i że

nie ma podstaw do obciążania aplikanta obowiązkiem poszukiwania patrona. Byłoby to bowiem uzależnienie rozpoczęcia szkolenia od warunku, który nie wynika z przepisów, co jest niedopuszczalne. Wynika stąd, że tzw. umowa o szkolenie aplikanta przez notariusza nie może być warunkiem wyznaczenia patrona. Strony mogą zawrzeć taką umowę, bo nie jest to zakazane przez prawo. Trzeba mieć jednak na uwadze, że jedynym istotnym elementem tej umowy jest zgodna wola stron co do osoby patrona. Stosunek szkolenia ma bowiem charakter publicznoprawny, a zatem istotne obowiązki stron takiej umowy nie są pozostawione ich woli, lecz są regulowane przepisami Prawa o notariacie, rozporządzenia i uchwały rady izby notarialnej dotyczącej przebiegu aplikacji notarialnej (regulaminu).

Z tych względów orzeczono jak w sentencji na podstawie art. 47 § 2 Prawa o notariacie.

=====